

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Затверджено
рішенням вченої ради
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
від 02 лютого 2021 року протокол № 2
Голова вченої ради _____ Лук'янова Л.Б.

ПРОГРАМА
вступного іспиту
у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми «Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих» та навчального плану підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» у галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 26).

Розробники програми:

Завідувач випускового відділу, доктор психологічних наук, професор
Е.О. Помиткін

Голова предметної (циклової) комісії, доктор психологічних наук, професор
В.В. Рибалка

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів у здобувачі ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» за освітньо-науковою програмою «Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих» та передбачає визначення рівня знань за тематикою ОНП та напрямками майбутньої професійної діяльності та відбору здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти, найбільш здатних до успішного опанування діючої освітньо-наукової програми і Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Майбутній здобувач ступеня доктора філософії має оволодіти: здатністю розв'язувати комплексні проблеми в галузі дослідницько-інноваційної діяльності у сфері психологічної діяльності і освіти дорослих; концептуальними і методологічними знаннями у сфері педагогічної освіти і освіти дорослих та міждисциплінарних знань з урахуванням інтердисциплінарної диференціації наук про освіту; здатністю до критичного аналізу, оцінки і синтезу нових ідей у сфері психології, педагогічної діяльності і освіти дорослих; здатністю розроблення та реалізації проектів власних досліджень з метою переосмислення та створення нового цілісного знання та впровадження їх в освітню практику вищої, неперервної педагогічної освіти і освіти дорослих; комунікативними вміння щодо спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі педагогічної психології і освіти дорослих; здатністю ініціювати і реалізовувати інноваційні проекти, виявляючи лідерські, комунікативні, дослідницькі, педагогічні якості; високим ступенем соціальної відповідальності за результати прийняття стратегічних рішень, здатністю до саморозвитку і самовдосконалення упродовж життя, відповідальністю за навчання різних категорій громадян. Зважаючи на це, програма вступного випробування передбачає визначення базових знань за програмами магістерської (спеціаліст) підготовки фахівців за психологічною спеціальністю, що сприяє якісного відбору претендентів на навчання, які мають базові знання, на основі яких можуть бути сформовані програмні загальні та фахові компетентності, а також результати навчання за освітньо-науковою програмою «Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих».

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та уміння, здатність творчо мислити, вміння аргументувати свої думки.

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до «Правил прийому до аспірантури та докторантури Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України в 2021 р.» (від 23.11.2020 р.)

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Психологія як наука, історія становлення, систематика основних понять психологічної науки

Психологія як наука, предмет, задачі: діагностичні, психокорекційні та науково-дослідні завдання психології. Структура психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Принципи психології: принцип детермінізму, принцип єдності свідомості та діяльності, принцип розвитку психіки, принцип системності, принцип відображення. Джерела психології: наукова психологія, життєва психологія, народна психологія, релігійна психологія, парапсихологія як психологічна дисципліна. Міждисциплінарні зв'язки загальної психології з іншими галузями психології, філософією та педагогікою. Історичний екскурс становлення предмету психології. Міфологічний, релігійний та життєвий рівень існування психологічних знань.

Тема 2. Загальна характеристика загальнонаукових методів, методів психології, етапів дослідження

Загальна характеристика методів психології. Класифікації методів психології. Основні методи психології. Допоміжні методи психології. Проективні методи. Особливості застосування проективних методів. Вимоги до методів психології. Методологія, методи та методичні прийоми. Рівні методології: філософський, науковий, спеціальний та технічний. Методологічні принципи психології. Психологічне дослідження, його задачі та значення для психології. Напрямки застосування та особливості проведення психологічного дослідження з дітьми та підлітками. Умови адекватного використання методів дослідження. Моральні принципи поведінки з досліджуваними.

Тема 3. Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення,

Відчуття. Класифікація відчуттів. Сприймання, загальна характеристики сприймання. Основні особливості сприймання. Увага, неухважність. Види та властивості уваги. Пам'ять, загальна характеристика пам'яті. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Типи пам'яті та індивідуальні розбіжності. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності. Мислення як діяльність. Мислення та мовлення, їх єдність. Види мислення та його індивідуальні особливості. Уява, види уяви. Уява та особистість. Роль фантазії у творчій діяльності дорослої людини.

Тема 4. Психологічна характеристика емоційної, вольової та мотиваційної сфер особистості

Роль та функції емоцій та почуттів. Емоції: поняття та сутність. Проблема зв'язку інтелекту та афекту. Емоційні реакції, афект, настрій. Властивості емоцій. Класифікація емоцій. Класифікація почуттів. Страх та фобії. Емоційне вигорання особистості. Фрустрація як емоційний стан. Специфіка внутрішнього конфлікту. Стрес, види стресів.

Психологічна характеристика вольової сфери. Функції волі. Вольові якості особистості. Вольова саморегуляція особистості. Психологічна характеристика мотиваційної сфери. Потреби й мотиви. Класифікації потреб.

Тема 5. Особистість та діяльність, індивідуально-психологічні особливості особистості

Проблема особистості в психології. Структура особистості у психологічних концепціях. Поняття «особистість», «індивід», «суб'єкт діяльності», «людина» та «індивідуальність», співвідношення понять. Трансформація поглядів на особистість та

історія їх розвитку. Співвідношення біологічного і соціального в особистості. Діяльність людини. Уміння. Процес утворення та умови успішного формування навички. Звички.

Психологічна характеристика рис характеру. Історія розвитку вчення про характер. Психологічна характеристика темпераменту, теорії темпераменту. Здібності, їх види та рівні. Природні передумови розвитку здібностей. Обдарованість, майстерність, талант, геніальність.

Самосвідомість та самоствалення особистості, значення складових компонентів Я-концепції для гармонійного розвитку особистості (когнітивного, емоційного, поведінкового). Форми спрямованості особистості: потяги, бажання, прагнення, інтереси, ідеали, переконання. Вікова періодизація розвитку людини, вітчизняні та зарубіжні концепції.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ I

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М.: Прогресс, 1986. – 421 с.
2. Выготский Л.С. История развития высших психических функций: Собр. Соч. – М.: Педагогика, 1983. – Т.3. – 366 с.
3. Генеза здійснення особистості / за ред. Максименка С.Д. – К.: ТОВ «КММ», 2006, – 240 с.
4. Загальна психологія. Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб., 2000. – 450 с.
6. Ильин Е.П. Психология воли . – Спб, 2000. – 250 с.
7. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб., 2002. – 405 с.
8. Левитов Н.Д. Психология характера. – М., 1969. – 230 с.
9. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. – М., 1971. – 315 с.
10. Людина. Суб'єкт. Вчинок. / за ред. Татенко В.О. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.
11. Максименко С.Д. Загальна психологія. – К.: Либідь, 1999. – 525 с.
12. Психологія внутрішнього світу / упор. – Т.Гончаренко. – К., 2003, 127 с.
13. Психологія: Підручник / за ред. Ю.Л. Трофімова та ін. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.
14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Учпедгиз, 1946. – 704 с.

РОЗДІЛ II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Вікова психологія як наука

Предмет і методи вікової психології. Історія та сучасний стан вікової психології. Зв'язок дисципліни з іншими науками. Основні методи вікової психології. Проблема онтогенезу людської психіки. Вікова періодизація розвитку людини. Вік як психологічна категорія. Поняття про кризи та стабільні періоди розвитку.

Тема 2. Психологічні особливості юнацького віку

Психологічні особливості юнацького віку: соціальна ситуація розвитку, професійні орієнтації. Життя з батьками та утворення власної сім'ї. Розвиток самосвідомості; взаємини з дорослими та однолітками; розвиток пізнавальних психічних процесів. Методи діагностики когнітивного розвитку юнаків; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості; особливості професійної орієнтації юнаків. Особливості професійного самовизначення юнацтва. Методи професійної діагностики в профорієнтаційній роботі з молоддю.

Тема 3. Психологія дорослості

Задачі розвитку в період ранньої дорослості. Криза ранньої дорослості. Психодіагностичні вимірювання особистості. Особливості психологічної підтримки людини в період ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток середньої дорослості. Вікові кризи дорослості, їх гендерні відмінності. Психологічна допомога в кризових станах дорослої людини. Методи діагностики когнітивного розвитку дорослої людини; методи вивчення соціальної взаємодії; методи діагностики морально-емоційного розвитку особистості; методи діагностики потребово-мотиваційної та вольової сфер особистості; психодіагностичні виміри особистості.

Тема 4. Психологія людей похилого віку

Старість, соціальні біологічні та психологічні особливості людей похилого віку. Старість як етап психологічного розвитку людини. Біологічні та соціальні ознаки і фактори старіння. Особливості пізнавальної сфери людей похилого віку. Вікові зміни особистості. Особистісний фактор у процесі. Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку. Поняття психологічної реабілітації людей передпенсійного і пенсійного віку. Соціально-психологічна підготовка людини до виходу на пенсію.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ II

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: учебное пособие для студентов вузов.- 4-е изд. - М.: Академический проект, 2003.-704с.
2. Алпатова О.В. Вікова психологія: конспект лекцій.-К.:НАУ,2002.-147с.
3. Вікова психологія. За ред. Костюка Г.С. – К., 1982
4. Возрастная и педагогическая психология / Под ред А.В.Петровского – М.,1979 и последующие издания.
5. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. М.В.Гамезо и др. – М., 1984
6. Возрастные и индивидуальные способности младших подростков / Под ред. Д.Б.Эльконина, Т.В.Арагуновой. – М., 1967
7. Гальперин П.Я., Запорожец А.В., Карпова С.Н. Актуальные проблемы возрастной психологии. – М., 1978
8. Головей Л.А., Рибалко Е.Ф. Практикум по возрастной психологии. – РЕЧЬ, Санкт-Петербург, 2002

9. Заброцький М. Основи вікової психології, Тернопіль; Навчальна книга – Богдан, 2002
10. Крутецкий В.А. Психология обучения и воспитания школьников. – М., 1976
11. Малкина-Пых И.Г. Кризисы пожилого возраста. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 368с. – (Справочник практического психолога).

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Експериментальна психологія як наука, наукове та психологічне дослідження

Підходи до розуміння експериментальної психології. Історія експериментальної психології. Місце експериментальної психології в системі психологічних знань. Наукове дослідження, його принципи і структура. Поняття методології науки. Поняття психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження. Етичні принципи психологічного дослідження. Методи проведення крос-культурних експериментів. Вундт як засновник крос-культурних досліджень. Типи сучасних крос-культурних досліджень.

Тема 2. Методи психологічного дослідження

Загальнонаукові дослідницькі методи (теоретичні, емпіричні, моделювання). Класифікація методів психологічного дослідження Б.Г.Ананьева. Тривимірні класифікації методів психологічного дослідження С.Н. Дружиніна. Теоретичні методи: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, дедукція, індукція, моделювання.

Загальна характеристика емпіричних методів. Види емпіричних методів психологічного дослідження. Вимоги, переваги та недоліки емпіричних методів психологічного дослідження. Спостереження як метод психологічного дослідження. Класифікація видів спостереження. Експеримент як основа практичної діяльності психолога. Класифікація видів методу експерименту. Сутність тестування. Класифікація методу тестування. Бесіда, інтерв'ю, анкетування. Класифікація вербально-комунікативних методів. Сутність архівного методу. Сутність методу експертних оцінок.

Тема 3. Організаційні аспекти експерименту та обробка результатів

Вимоги до організації експерименту. Складові експерименту та їх характеристика. Експериментальні плани дослідження. Поняття про експериментальні змінні. Класифікація видів експериментальних змінних. Експериментальна вибірка. Стратегії формування експериментальної вибірки. Поняття про контрольну групу під час експериментального дослідження. Поняття про процедури вимірювання у психологічному дослідженні. Види вимірювання. Види шкал вимірювання. Експериментальне спілкування. Особистість досліджуваного та його діяльність під час експериментального дослідження.

Обробка результатів експерименту. Поняття про фіксацію результатів дослідження. Види обробки результатів дослідження. Групування первинних даних. Інтерпретація та оформлення результатів експерименту. Правила оформлення результатів експерименту. Наочне представлення результатів дослідження.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ III

1. Ганзен В.А., Балин В.Д. Теория и методология психологического исследования. —СПб.: Изд-во СПбГУ, 1991. —74 с.
2. Гічан І.С., Гічан О.І. Експериментальна психологія. —К.:НАУ, 2003. —76 с.
3. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. —М.: Институт психологии РАН, 2001. — 380 с.
4. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология. — М.: Аспект Пресс, 2002. — 208 с.
5. Гусев, А.Н. Измерение в психологии: общий психологический практикум / А.Н. Гусев, Ч.А. Измайлов, М.Б. Михалевская. М.: Смысл, 1997.-286 с.
6. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. — М.:МГУ, 1980. — 200 с.
7. Никандров В.В. Экспериментальная психология. — СПб.: СПбГУ, 2003. — 165 с.
8. Солсо Р. Экспериментальная психология. — СПб.: Питер, 2001. — 360с.

РОЗДІЛ IV. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет, завдання і методи педагогічної психології.

Місце педагогічної психології в системі психологічної науки. Навчання і виховання як предмет педагогічної психології.

Основна система термінів: учіння, засвоєння, навчання, виховання, наuczіння, розвиток, формування, знання, вміння, навички.

Розділи педагогічної психології: психологія навчання; психологія виховання; психологія вчителя. Їх характеристика.

Завдання педагогічної психології на сучасному етапі її розвитку. Основна проблематика. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками (педагогіка, методика, загальна і вікова психологія, фізіологія тощо). Взаємність і багатозначність цих зв'язків.

Методи педагогічної психології. Залежність змісту методу від предмету вивчення. Принципи побудови досліджень з педагогічної психології (об'єктивність, вивчення психічних явищ у їх розвитку; цілісність психічної діяльності та інш.) Характеристика конкретних методів педагогічної психології:

спостереження та його види; експеримент та його види; вивчення продуктів діяльності; генетичний метод; моделювання; метод зрізів; тести та їх види; статистичні та математичні методи.

Тема 2. Короткий історичний нарис розвитку педагогічної психології

Початковий етап розвитку педагогічної психології (кінець XIX-початок XX ст.): розвиток педагогічної психології в США та Європейських країнах (Німеччина, Франція, Англія, Швейцарія та ін.). Передумови розвитку педагогічної психології в Україні та Росії (Києво-Могилянська академія). Г.Сковорода, М.Ломоносов, В.Татищев, М.Новіков, Т.Шевченко.

Основні ідеї педагогічної антропології К.Д.Ушинського. Різні підходи до предмету і завдань педагогічної психології у Росії у 80-90 р.р. XIX ст. - початку XX ст. (П.Ф.Лесгафт, П.Ф.Каптерев, А.П.Нечаєв та інш.).

Значення для педагогічної психології робіт О.Ф.Лазурського і П.Ф.Каптерева.

Розвиток педагогічної психології у радянський період (П.Блонський, Л.Виготський, П.І.Зінченко, Л.Божович, П.Галь - перін, Г.Костюк, О.Леонт'єв, Н.Менчинська, Д.Ніколаєнко, С.Рубінштейн, І.Синиця, П.Чамата, Д.Ельконін).

Сучасний стан розробки проблем педагогічної психології в Україні та Росії (В.Давидов, Н.Тализіна, А.Маркова, Г.Бал, С.Максименко, Г.Середа, О.Чибикін, І.Бех, Ю.Пльбух, Ю.Машбиць, М.Боришевський).

Тема 3. Навчання, виховання і розвиток.

Взаємозв'язок дозрівання, навчання і виховання. Роль навчання і виховання у психічному розвитку, їх взаємозв'язок.

Умови оптимізації навчання (врахування рівня і своєрідності наявного ступеня психічного розвитку; навчання і "сензитивні" періоди розвитку психіки; поняття "зони найближчого розвитку"; проблеми вікових можливостей і меж у засвоєнні знань).

Інтеріоризація засвоєваних типів і структур діяльності у процесі розвитку.

Виховання і розвиток особистості, їх взаємозв'язок. Перетворення соціального у психологічне, зовнішнього у внутрішнє в процесі психічного розвитку і виховання. Роль спілкування у вихованні особистості. Активність особистості у виховному процесі.

Тема 4. Психологія навчання.

Психологічна характеристика періоду навчання. Основні теоретичні і експериментальні підходи до вивчення процесів навчання і учіння. Теорії навчання і учіння в зарубіжній психології. Біхевіористичні і геобіхевіористичні теорії навчання: Торндайк, Уотсон, Скіннер, Толлмен, Міллер, Хал.

Концепції учіння з позицій гештальтпсихології і функціоналізм. Учіння з позиції концепції розумового розвитку Ж.Піаже. Теорії учіння когнітивно-психологічної орієнтації. Психологічні теорії навчання і учіння в радянській психології.

Учіння як процес активного засвоєння системи знань, вмінь і навичок (асоціативно-рефлекторні теорії: Богоявленський Д.М., Менчинська А.О., Самарій Ю.О.). Теорія поетапного формування розумових дій (Гальперін П.Я., Талізін Н.Ф.). - Концепція учіння Д.Б.Ельконіна. Концепція учіння теоретичного узагальнення В.В.Давидова. Концепція учбової діяльності Л.В.Занькова.

Теоретичні підходи до навчання і учіння в роботах Я.О. Пономарьова. Концептуальні підходи до навчання і учіння в психологічних працях Г.С. Костюка та ін. українських психологів.

Тема 4.1. Психологічна характеристика процесу навчання.

Поняття: навчання, учіння, наслідання, їх зв'язок. Навчання як управління учінням (учбовою діяльністю). Функціональна структура управління: мета, виявлення актуального (вихідного) стану готовності учнів до навчання; розробка програми навчального впливу; одержання інформації про результати навчання (зворотний зв'язок); опрацювання інформації, що була одержана з каналу зворотнього зв'язку і вироблення програм корегуючих впливів; реалізація корегуючих впливів.

Основні принципи і закономірності управління процесом формування знань умінь та навичок. Психологічні проблеми якості знань принципи їх діагностики. Психологічні питання застосування знань. Психологія засвоєння системи наукових понять в школі. Психологічна природа, основні етапи і умови формування узагальнень у процесі навчання. Формування системи наукових понять на основі психологічних закономірностей мислення.

Загальні психологічні закономірності формування уваги, пам'яті, сприймання, мислення уяви у процесі навчання. Психолого-педагогічні умови розвитку, творчого мислення і пізнавальних здібностей учнів в процесі навчання.

Психолого-педагогічні аспекти методів навчання. Проблеми навчання. Програмоване навчання. Розвиваюче навчання. Модульне навчання. Ігрові методи навчання та їх психологічні засади. Психологічні основи комп'ютеризації навчання. Вікові можливості і психологічні особливості засвоєння учнями інформатики. Комп'ютер як предмет і засіб навчання. Психологічні вимоги до навчального діалогу в системі «учень-комп'ютер» та її критерії.

Формування комп'ютерної грамотності учнів. Компоненти комп'ютерної грамотності. Психологічні питання навчання програмуванню. Загальнопсихологічна характеристика мов програмування (Бейсік, Лого, Робік, Рапіра та ін.). Комп'ютерна грамотність і психічний розвиток учнів. Індивідуалізація комп'ютерного навчання. Психологічні аспекти оцінки якості навчаючих систем. Комп'ютер як інструмент психолого-педагогічного дослідження. Автоматизація психологічного експерименту. Комп'ютерна психодіагностика.

Тема 4.2. Психологічний аналіз учіння.

Поняття про учіння. Учень як суб'єкт учбової діяльності. Структура учіння та її основні характеристики. Аналіз учбової діяльності за теорією Г.Я.Гальперіна (структурний і функціональний аналіз учіння; основні психологічні характеристики пізнавальних дій; типи орієнтації; етапи засвоєння нових видів діяльності).

Особливості і закономірності розвитку психічних процесів у перебігу учбової діяльності. Знання як елемент пізнавальної діяльності. Психологічні закономірності формування наукових понять і логічного мислення. Співвідношення знань, умінь і навичок та вікові можливості їх засвоєння. Фактори, що впливають на процес учіння. Проблема оцінки і самооцінки, контролю і самоконтролю учбової діяльності.

Мотивація учіння. Поняття про мотиви учіння та їх види, ієрархія мотивів. Мотив як необхідна умова прийняття учбової задачі. Психологічні умови розвитку пізнавальної мотивації в процесі навчання. Пізнавальний процес як мотив учіння та умова його формування. Розвиток мотивів учбової діяльності в процесі навчання. Психологічне дослідження мотивів учіння у вітчизняній та зарубіжній психології.

Психологічні принципи неспішності у навчанні. Індивідуальні особливості учіння і засвоєння знань. Психологія загальних здібностей та індивідуальна успішність засвоєння знань, умінь і навичок. Індивідуальний стиль діяльності в учінні.

Дослідження українських психологів з проблем формування наукових понять у процесі учбової діяльності (Г.С.Костюк, Т.В.Косма, Д.Ф.Ніколенко, І.О.Синиця, Л.М.Проколієнко, В.І.Абраменко, П.Р.Чамата, М.В.Вовчик-Блакитна та інш.)

Дослідження українських психологів розвитку пізнавальних процесів у процесі учбової діяльності (мислення, пам'ять, відчуття і сприймання, уваги, уяви) - Г.С.Костюк, Т.В.Косма, П.І.Зінченко, О.М.Концева, О.В.Скрипченко, Д.Г.Елькін, П.Р.Чамата, Е.О.Мілерян, О.М.Раєвський, І.О.Синиця, В.В.Містюк та інш.)

Дослідження українських психологів з психології засвоєння знань учнями (Г.С.Костюк, П.І.Зінченко, О.М.Раєвський, Т.В.Косма, Л.М.Проколієнко, Д.Ф.Ніколаєнко, І.О.Синиця, В.Л.Ярошук та інш.).

Тема 5. Психологічні основи професійної діяльності вчителя/викладача.

Психологічні вимоги до професійної діяльності вчителя у процесі навчання і людей різного віку. Особистість вчителя та індивідуальний стиль його діяльності. Особливості реалізації вчителем навчальної, виховної, організаційної та інших видів діяльності. Психологічні умови і принципи педагогічного спілкування вчителя з учнями, його види і функції. Психологія стосунків учителя з учнями різного віку. Конфлікт у міжособових стосунках учителя з учнями, між учнями; запобігання їх виникнення та їх подолання.

Формування особистості вчителя. Педагогічні здібності, їх структура та умови формування. Особистість вчителя та педагогічний такт. Осипай .и^'-дагогічної майстерності вчителя.

Індивідуальний підхід учителя до учнів у навчальному процесі. Вивчення вчителем психологічних особливостей учнів як основа індивідуального підходу до них у процесі навчання і виховання. Виявлення спрямованості особистості учнів, їх інтересів і мотивів. Психологічні проблеми гендерного підходу в навчанні.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ IV

1. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : Навч.-метод.видання / Іван Дмитрович Бех – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн.2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади : Навч.-метод. посібник / Іван Дмитрович Бех – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Богословський В. В. Психологія виховання Школьника / Владимир Владимирович Богословский – Л : ЛГУ, 1974. – 164 с.
4. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / уклад.: О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2007 – 418 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія : Навч.посібник / Олена Іванівна Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
6. Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка / Петр Яковлевич Гальперин – М.: Просвещение, 1985. – 240 с.

7. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального исследования / Василий Васильевич Давыдов – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
8. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / Василий Васильевич Давыдов – М.: Интор, 1996. – 544 с.
9. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод, посіб. — К.: МАУП, 2000. —312 с.
10. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Григорій Силович Костюк – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
11. Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии / Вадим Андреевич Крутецкий – М.: Просвещение, 1972. – 520 с.
12. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Нина Васильевна Кузьмина – М.: Высш.школа, 1990. – 120 с.
13. Педагогічна психологія : навчальний посібник для студ. педін-тів / За ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенка. – К.: Вища школа, 1991. – 184 с.

РОЗДІЛ V. ПСИХОДІАГНОСТИКА

Тема 1. Психодіагностика як наука і як практична діяльність

Предмет і задачі психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методик. Теорія особистості як основа діагностування. Галузі використання психодіагностики. Історія психодіагностики як науки. Вклад А.Біне, Ф.Гальтона, Дж.Кеттела, Ч.Спірмена в розвиток психодіагностики. Виникнення проєктивних методик. Групове тестування.

Тема 2. Методологічні аспекти тестології

Нормативні настанови розробникам та користувачам психодіагностичних методик. Вимоги до методик та до їх користувачів. Вимоги до психометричної підготовки психолога. Формалізація досліджень. Надійність психологічних тестів. Валідність психологічних тестів. Проблема валідації та стандартизації проєктивних методик. Проєктивний підхід в психодіагностиці. Поняття проєкції, особливості застосування проєктивних методик. ТАТ, тест Неіснуюча тварина, методика Сонді, тест Люшера, Незакінчені речення.

Тема 3. Психодіагностика рис

Ієрархічне багатовимірне визначення рис. Діагностика соціально обумовлених диспозицій. Тест-опитувальник К.Леонгарда; тести – опитувальники Р. Кетела 16 PF, MMPI.

Тема 4. Тести інтелекту

Теоретичне питання тестування інтелекту. Процесуальні характеристики діяльності та індивідуальні розбіжності в інтелекті. Діагностика інтелектуальних здібностей в сучасній психології. Індивідуальні та групові тести інтелекту.

Тема 5. Діагностика креативності

Діагностика креативності. Основні підходи до визначення поняття «креативність». Вербальна та невербальна креативність. Співвідношення творчості, креативності, таланту, геніальності. Дослідження креативності в сучасній психології.

Тема 6. Діагностика мотивації

Фундаментальні проблеми в галузі психології мотивації. Психологічна сутність, джерела та природа мотиву. Еволюційна теорія інстинктів Макдауголла і її застосування до проблем мотивації. Класифікація мотивів. Мотив в системі діяльності. Поняття мотиву в сучасній психології.

Тема 7. Діагностика емоційних станів

Теоретичні аспекти емоційних станів. Емоційна стійкість та методики їх вимірювання. Проблеми використання самозвітів при оцінці психічних станів. Тест Розенцвейга.

Тема 8. Діагностика пізнавальних процесів

Пізнавальні процеси та їх експериментальне вивчення. Прикладне значення виявлення індивідуальних особливостей у розвитку пізнавальних процесів для психології праці, інженерної психології, роботи практичного психолога. Корекційна робота практичного психолога по удосконаленню пізнавальних процесів.

Тема 9. Діагностика типологічних особливостей особистості

Діагностика особистості в системі суспільних відносин. Теоретичні аспекти діагностики особистості в системі суспільних відносин. Соціометрія та оцінка групи.

Соціальні характеристики індивіда. Соціальна характеристика групи. Діагностика взаємовідносин між членами групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ V

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2003. – 688 с.
2. Блейхер В.М., Бурлачук Л.Ф. Психологическая диагностика интеллекта личности. – К.: Здоров'я, 1993. – 143 с.
3. Блейхер В.М., И.В.Крук Патопсихологическая диагностика. – К.: Здоров'я, 1986. – 280 с.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь – справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 528 с.
5. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. - Киев, 1994. - 284 с.
6. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. М.: Медицина, 1984 – С. 3 - 55.
7. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.
8. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2004. – 392 с.
9. Общая психодиагностика / А.А.Бодалев, В.В.Столин.– СПб.: Речь, 2003. – 440 с.
10. Фресс П., Пиаже Ж. Экспериментальная психология. – М.: Прогресс, 1973. – 344 с.

РОЗДІЛ VI. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Тема 1. Етичні та організаційні принципи роботи практичного психолога

Особливості практичної психологічної допомоги. Професійна позиція консультанта. Етичний кодекс психолога. Права та обов'язки консультанта та клієнта. Вплив особистості консультанта на процес консультування. Гігієна праці консультанта. Причини та прояв професійних деформацій особистості консультанта.

Організація першої зустрічі з клієнтом. Терапевтичний клімат: фізичні та емоційні компоненти. Структура консультативного процесу.

Тема 2. Навички психологічного консультування

Поняття проблеми в консультативній взаємодії. Діагностика психологічної проблеми. Поняття психологічного анамнезу. Схема інтерв'ю для збору інформації про клієнта.

Встановлення контакту з клієнтом. Читання характеру клієнта. Техніки уважної поведінки. Розпізнавання сенсорних систем та встановлення рапорту. Базові навички ведення консультативного інтерв'ю. Техніки роботи з запитаннями.

Роль інтерпретації в проясненні проблеми клієнта. Види неузгодженостей в мовленні та поведінці клієнта. Зовнішні та внутрішні ресурси людини. Поняття опору та принципи роботи з ним. Вторинна вигода. Робота з мовленням.

Тема 3. Особливості та прийоми консультування

Кризове консультування та його особливості. Специфіка роботи з клієнтами з суїцидальними намірами. Особливості підліткового самогубства. Особливості телефонного консультування.

Психологічне консультування при переживанні горя. Основні процеси та стадії горя. Основні реакції горя. Надання психологічної допомоги клієнтам, що пережили втрату. Психологічна допомога клієнтам з реакціями страху та фобіями. Особливості роботи з дитячими страхами.

Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами. Психологічна допомога клієнтам з алкогольною залежністю. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам з алкогольною залежністю. Механізми формування адикції. Оцінка алкогольних проблем. Надання психологічної допомоги в залежності від стадії алкоголізму.

Тема 4. Оцінка ефективності роботи практичного психолога

Оцінка ефективності роботи практичного психолога. Проблема критеріїв оцінювання ефективності роботи. Методи оцінки. Ставлення консультанта до оцінювання роботи. Супервізія. Поняття про балінтовські групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VI

1. Абрамова Г.С. Психологическое консультирование: Теория и опыт. – М.: Академия, 2000. – 240 с.
10. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Пер. с англ.– М.: Класс, 1994. – 144 с.
2. Айви А.Е., Айви М.Б., Саймэк-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. – М.; 2000 – 487 с.
3. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. О.Абесонової. – Навч. посібник. – К.: Сфера, 1998. – 342 с.
4. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. – К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
5. Васьковская С.В., Горноста́й П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.

6. Вашека Т.В. Основи психологічної практики: навч. посіб. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 200с.
7. Кочунас Р. Основы психологического консультирования. М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
8. Кочунас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия. –3-е изд. – М.: Академический проект; Трикста, 2004. – 464 с.
9. Менщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование. М., 1999. – 240 с.
10. Немов Р.С. Психологическое консультирование: Учебник. – М., 2000.